

felkészített csapatait.

⁶ Ette meg.

⁷ Reggeli torna.

⁸ A Kárpátokban húzódó erődrendszer, az Árpád-vonal állásait építették.

⁹ Olyan facsoport, melyet öt-hat sűrűn egymás mellett álló fenyőfa alkot.

¹⁰ A Vörös Hadsereg augusztus 20-án megindult a iasi-kisinyovi hadművelete következtében áttörték német-román védelmet, 23-ra jelentős német és román erőket kerítettek be. Ennek következtében augusztus 23-án Románia áttért, kivált a német szövetségi rendszerből és a szovjetek oldalán folytatta a háborút. Másnap a román hadsereg bekapcsolódott a hadműveletekbe, hátba támadva a Romániában harcoló német erőket. Ily módon a szovjet erők augusztus 26-án az Úz- és a Csobános völgyében, valamint az Ojtozi-szorosnál magyar területre léptek, ezzel megkezdődtek a magyarországi hadműveletek.

¹¹ Besztercei szilva.

¹² Helyesen: Grafenwöhr. Város Németországban, Bayreuth-tól délnyugatra, Felső-Pfalz területen. Már ebben az időben is jelentős gyakorlótér működött a város közelében, ahol külföldi alakulatok is megfordultak, pl. a híres spanyol Kék Hadosztály, vagy az olasz San Marco hadosztály. A gyakorlótérrel jelenleg az amerikai hadsereg használja

¹³ Lucfenyő.

¹⁴ Helyesen: Nabburg. Ugyanilyen nevű járás székhelye Felső-Pfalz területen, Bajorországban, a Naab folyó mellett.

¹⁵ Teherautóra.

¹⁶ Sütöttek, vagyis erős fénnel világítottak.

¹⁷ Kötöttek.

¹⁸ Összebújtunk.

¹⁹ Szélén.

²⁰ Bevagondírozta: vasúti vagonokba rakták.

ÖSSZEÁLLÍTOTTA: KISS GÁBOR FERENC

Frontszolgálatban

SOMORJAI LAJOS: *Megjártam a Donkanyart. Harctéri napló. Oroszország (1942-43).*

A könyv egy orvos naplója, aki az orosz fronton teljesített katonai szolgálatot 1942-1943-ig. A neve dr. Somorjai Lajos, ekkor harmincas évei vége felé jár, családos ember, felesége, Peller Jolán várandós és egy lánya van, Jutka.

Somorjait a 7. egészségügyi oszlophoz osztották be. 1942 áprilisában indultak Oroszországba Szlovákián keresztül. Orelben letáboroztak, itt partizántámadás érte őket. Május 18-án elérték Kurszkot, 22-én Afanasz-jevka községben táboroztak le, a frontvonalától 5 km-re. Az éjszakák orosz repülőgép-támadásokkal telnek el. Vannak napok, mikor csak néhány sebesültet hoztak, de volt, amikor 50-80 sebesültet is el kellett látniuk, sokat műtöttek közülük. Somorjai ren-

geteg levelet ír feleségének, nagyon várja tőle a válaszokat, a csomagokat, amelyek ritkán érkeznek. Az asszony leveléből tudja meg, hogy fia született. Azt is megírja Jolánnak, hogy nem tudja, meddig bír hűséges maradni hozzá a fronton. Az orvos nagyon szeretne beszerezni magának egy fényképezőgépet. Napjait bélhurut keseríti meg.

1942. július 5-én megindult a hadosztály a visszavonuló orosz után. Az út során Somorjai találkozik Sinkö Ferencel, aki a szülőfalujában állatorvos. Tíz nap múlva megérkeznek Urivba, a Don partján épült faluba. A folyó túlsó partján az oroszok helyezkedtek el. A faluban lévő templomban volt kijelölve a segélynyújtó hely. Rengeteg sebesültet kellett az orvosoknak ellátniuk, volt közöttük mindenféle sérült: fejlövés, haslövés, kéz-, és lábamputáció, stb. A napló írója volt, amikor 30 órán keresztül dolgozott egyfolytában. Állandóak a légitámadások is. Naplójában azt is leírja, hogy megcsalta a fe-

leségét egy orosz lánnyal, amiért bűntudatot érez, de Jolántól megértést vár! Somorjai pontosan lejegyzí, hogy milyen ikonokat, szentképeket gyűjt be különböző lakóházakból, templomokból. A katonák között állandóan napi téma annak latolgatása, hogy haza küldik-e hadosztályt a tél beállta előtt, s ha igen, mikor. Szeptember 16-án a németek 2 km-es sávban visszavonultak a frontról, így rés nyílt az oroszok előtt. Az egyik zsidó munkásszázadnak fegyvert kellett adni a kezébe, akik hősiiesen visszaverték az oroszokat. Szeptember végére állandósultak az éjszakai fagyok. Szeptember 19-én a magyarok továbbvonultak délre, kb. 20 km-nyire, 9 km-es sávot átvéve. 21-én Somorjai gyomormérgezést kapott. Szeptember 24-én Prilepi községben táboroztak le. A felső vezetés úgy döntött, itt rendezkednek be télire. Somorjai nem is gondolhatott szabadságolásra.

Novemberre a szerzőt átvezénylik a 180 km-re lévő lókitellettől különítmény orvosának, Szkorodnojéra. Itt már rendes tábori kórház található. Hamarosan lázas beteg lesz, kórházba kerül. Reménykedik, hogy betegsége miatt hazaküldik Magyarországra, de a kiütéses tifuszból szerencsésen felépült, mert kapott ellene védőoltást. A karácsony nyugalomban telt. Januárban nagyon hidegek voltak (-40 Celsius-fok). A katonáknak itt jó soruk volt, az emberek kedvesek voltak hozzájuk. Naplóírónk unalmában oroszul tanult.

Somorjai régi helyén az oroszok nagy offenzívát indítottak a 7. hadosztály ellen. Két nap alatt áttörték a frontvonalat, a 7. hadosztály megsemmisült. Január 23-án parancsot kaptak Somorjaiék, hogy a lovakkal együtt vonuljanak vissza 40 km-t. Azonban útközben kiderült, hogy a hadtestnek főleg gyalog kell Ukrajnába visszavonulni, ami 300 km-es távot jelent, a rettenetes orosz télben. A német vezérkar a Dnyepert tűzte ki új védővonalnak. Naponta 25-30 km-t tudtak megtenni, az élelmezés nagyon rossz volt, sok

ember szenvedett fagysérüléseket, rengeteg ló megfagyott az út során. Február 8-án lépték át az ukrán határt. Novaja Szecs közelében a néhány emberrel előrement Somorjait egy ukrán kislány figyelmeztette, hogy a faluban sok partizán van, akik magyarokat gyilkoltak. Az orvos egy csűrben valóban talált magyar holttesteket, és partizánokat is látott elvonulni. A vonuló magyar oszlopot partizántámadás érte. Somorjai az eddig is beteges jobb fülére a nagy hideg miatt megsüketült. Az egyik faluban ismét majdnem a partizánok kezére kerültek, de szerencsére sikerült túljárni az eszükön. Ismét súlyos partizántámadás érte őket február 25-én, 60 embert és 280 lovat vesztek.

Erőltetett menetben március 9-én beérkeztek Kijevbe. A városban kényelmes körülmények között pihenhették ki magukat a katonák. Márc. 24-én vagonba rakták őket és 90 km-rel arrébb vitték őket. A katonákat kiválogatták, egy részük később fog hazakerülni. Április 13-a óta minden nap csak halogatták a hazaindulást, amiért a magyar hadvezetés a felelős. Április 28-án Somorjaiék végre elindulhattak haza. Május 3-án délután öt órakor érkeztek meg a vonattal Szombat-helyre. A városból 6500 katonát vittek el, amelyből csak 1456 tért haza. A fogadtatás igen hűvös volt. A katonákat egyből a laktnyába kísérték, ahol egy ideig szinte fogva tartották őket. Az utószóban Szabó Péter hadtörténész vázolja a memoár történelmi hátterét, a 2. magyar hadsereg katasztrófáját. A kötet végén jegyzeteket, kiegészítéseket találunk. A katonaorvos naplójából megrázó képet kaphatunk a 2. magyar hadsereg tragédiájáról. A Don-kanyar szörnyűségeit közelről átélte Somorjai naplója az elején még bizakodó, reménykedő, majd az idő haladtával, egyre sötétebb hangvételű. Egyre gyakrabban ír a megpróbáltatásokról, a reménytelenségről, a szenvedésekről. Már az elején tisztában volt azzal, hogy a német hadvezetés nem nyerhet a fanatikus oroszokkal szemben. A könyvet a szerző saját készítésű